

UPRZEDZENIA WOBEC GEJÓW I LESBIJEK A MĘSKOŚĆ NORMATYWNA I ZAGROŻENIE MĘSKOŚCI

Jakub Jędrusiak

Instytut Psychologii, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych,
Uniwersytet Wrocławski, ul. J. Wł. Dawida 1, 50-529 Wrocław

E-mail: 315695@uwr.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6481-8210>

Julia Kotas

Instytut Psychologii, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych,
Uniwersytet Wrocławski, ul. J. Wł. Dawida 1, 50-529 Wrocław

E-mail: 316599@uwr.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4300-2881>

Michalina Wawrzyniak

Instytut Psychologii, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych,
Uniwersytet Wrocławski, ul. J. Wł. Dawida 1, 50-529 Wrocław

E-mail: 317046@uwr.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9646-6392>

Michał Małysek

Instytut Psychologii, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych,
Uniwersytet Wrocławski, ul. J. Wł. Dawida 1, 50-529 Wrocław

E-mail: 310255@uwr.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2738-5873>

ABSTRAKT

Cel. Celem eksperymentu było sprawdzenie, jak zagrożenie męskości (tj. informacja, że badany mężczyzna jest mało męski) wpływa na postawy homofobiczne u mężczyzn, w zależności od ich poziomu normatywnej męskości (tj. restrykcyjności zasad, jakich – według badanego – powinien przestrzegać prawdziwy mężczyzna).

Metody. Do badania poziomu normatywnej męskości wykorzystano tłumaczenie kwestionariusza normatywnej męskości MRNI-R. Homofobię mierzono ocenami akceptacji zdjęć przedstawiających pary jedнопłciowe (kobiecie i męskie). Zagrożenie męskości odbywało się poprzez udzielenie osobom badanym informacji zwrotnej „Twoja męskość jest znacznie poniżej przeciętnej”.

Wyniki. W badaniu wzięło udział $N=96$ mężczyzn w wieku 18-30 lat, odpowiednio $n_e=55$ w grupie eksperymentalnej i $n_k=41$ w grupie kontrolnej. Zagrożenie męskości nie miało wpływu na homofobię wobec gejów, ale sprawiło, że mężczyźni o wysokiej i niskiej normatywnej męskości przestawali różnić się homofobią wobec lesbijek.

Wnioski. Wyniki wskazują, że pozytywny stosunek do lesbijek może pomagać w kompensacji zagrożonej męskości (jest spostrzegany, jako męski). Postawa osób badanych wobec gejów może być utrwalona i przez to mniej podatna na manipulację niż postawa wobec lesbijek.

Słowa kluczowe: homofobia, normatywna męskość, teoria niepewnej męskości, zagrożenie męskości

Prejudice towards gays and lesbians and normative masculinity and the threat to masculinity

ABSTRACT

Aim. The aim of the experiment was to check how the threat to masculinity (i.e., information that a male participant is not masculine enough) influences homophobia in men, depending on their level of normative masculinity (i.e. restrictiveness of the rules which – in the participant’s opinion – should be followed by a real man).

Methods. For the measurement of male role norm levels, a Polish translation of Male Role Norm Inventory – Revised (MRNI-R) was used. Homophobia was measured through levels of acceptance for pictures displaying same-sex couples (both female and male). Masculinity challenging was conducted with a feedback message masculinity “Your masculinity is well below average”.

Results. $N=96$ men between the ages of 18 and 30 years took part in the study, $n_e=55$ in the experimental group and $n_c=41$ in the control group. Masculinity challenging did not have any influence over gay homophobia, but it caused the differences between men with high and low normative masculinity levels to dissipate.

Results. The study has shown that a positive attitude toward lesbians can help to compensate the challenged masculinity (it is considered masculine). Participant’s attitude toward gays can be considered fixed and thus less prone to manipulation than their attitude toward lesbians.

Keywords: homophobia, male role norm, Precarious Manhood Theory, manhood threatening

WPROWADZENIE

Wielu współczesnych badaczy społecznych zakłada normatywny charakter męskości. Pojęcie to zostało po raz pierwszy użyte już przez Josepha Plecka w jego książce *The myth of masculinity* (1981). Pleck (1995, za: Levant, 1996) zauważył, że „istnieje szczególna konstelacja standardów i oczekiwań, które pojedyn-

czo i wspólnie mają różnego rodzaju negatywne elementy towarzyszące” (s. 260). Teoria ta odzwierciedla pogląd na męskość dominujący w zachodnim świecie przed dekonstrukcją płci rozpoczętą w latach 70-tych zeszłego wieku (Levant, 1996). Ronald Levant (1992) tworząc kwestionariusz MRNI, służący do badania normatywnej męskości, przyjął jej definicję składającą się z siedmiu wymiarów: wymóg unikania wszystkiego, co kobiece; nakaz ograniczenia życia emocjonalnego; nacisk na twardość i agresję; nakaz samodzielności; nacisk na osiągnięcie statusu ponad wszystko; nierelacyjne, uprzedmiotawiające postawy wobec seksualności; oraz strach i nienawiść do homoseksualistów. Badania pokazały, że normatywna męskość dodatnio koreluje z homofobią (Shen & Ernst, 2003). Homofobia, jako taka pełni funkcję defensywno-ekspresyjną, społeczno-ekspresyjną oraz wyrażania wartości (Herek, 1986). Co ciekawsze jednak, badania pokazały, że służy również radzeniu sobie z własnym poczuciem niemęskości (Theodore & Basow, 2000).

Poczucie, że męskość jest czymś niepewnym, stoi w centrum teorii niepewnej męskości (Vandello i in. 2008). Zakłada ona, że męskość definiowana jest w kategoriach zachowania mężczyzny i jego zgodności z tradycyjnymi męskimi rolami płciowymi (O'Connor, Ford & Banos, 2017). Istotne w tej teorii jest podkreślenie niepewności statusu męskości (męskość jest postrzegana, jako nieuchwytna) oraz wątpliwości tego statusu – to, że został on raz osiągnięty, nie gwarantuje tego, że taki pozostanie i nie zostanie utracony. Joseph Vandello (Vandello i in., 2008) zakłada, że ta charakterystyka męskości sprawia, że wszelkiego rodzaju czynniki uwydatniające jej niepewność lub kwestionujące status męskości powinny wywoływać niepokój. Po przeglądzie literatury podejmującej tematykę męskości i ról płci męskiej z wielu dyscyplin Vandello (Vandello i in., 2008) wyłonił dwa wspólne mianowniki pojawiające się w tych różnych podejściach. Po pierwsze męskość postrzegana jest jako nieuchwytna i wątpliwa – jak zostało wyżej wspomniane – a po drugie wymaga ona społecznego dowodu, zatem można uznać, że „«prawdziwi mężczyźni» są tworzeni, a nie urodzeni” (Vandello i in., 2008, s. 1326). Należy jednak podkreślić, że niepewność męskości nie wynika, według teorii, z naturalnych uwarunkowań, których nie przejawia kobiecość. Różnice w postrzeganiu płci w tym zakresie zdają się być uwarunkowane kulturowo (Vandello i in., 2008).

Taka charakterystyka męskości sprawia, że łatwo jest ją zakwestionować, czyli sprawić, że czyjeś poczucie męskości stanie się zagrożone. Zakwestionowanie męskości wywołuje u mężczyzn emocje związane z lękiem i poczuciem zagrożenia, a także sprawia, że mężczyźni czują się zmuszeni, aby demonstrować swoją męskość. Demonstracja ta polega przeważnie na zachowaniach postrzeganych kulturowo za stereotypowo męskie (Vandello i in., 2008). Takie zachowania mogą, w pewien sposób, kompensować niepewność męskości niejako udowadniając przed społeczeństwem, że osoba jest męska (Heesacker & Snowden, 2013). Strategie kompensacyjne mogą przybierać formy zachowań takich jak agresja, lęk przed kobiecością, okazywanie pogardy wobec mężczyzn, którzy nie wpisują się w stereotypowe męskie role np. poprzez homoseksualność i inne. Działania te będą najbardziej skuteczne, jeżeli wykonane zostaną wśród innych ludzi (Vandello i in., 2008).

Badania (Dahl i in. 2015) wykazały, że zagrożenie męskości powoduje wzrost obaw mężczyzn o to, jak ich męskość jest postrzegana przez innych ludzi, co powoduje u nich frustrację. Groźby w stronę męskości wywołują również w mężczyznach gniew, który potęgować może martwienie się tym, że inni zauważyli ich niepowodzenia, co do utrzymania się w męskiej roli. Gniew ten był również predyktorem dla większego wsparcia ideologii pośrednio promujących władzę mężczyzn nad kobietami. Z innych badań (Glick i in. 2007) wynika, że powiedzenie mężczyznom, że osiągnęli „kobięcy” wynik w teście osobowości, sprawiło, że wykazywali zwiększone negatywne nastawienie do gejów określanych, jako kobiety, ale nie do gejów wyglądających męsko. Grupa badanych, których męskość nie została zagrożona, nie wykazywała takich skłonności. Wyniki dwóch eksperymentów przeprowadzonych przez Emmę O’Connor, Thomasa Forda i Noley Banos (2017) wskazują na to, że w sytuacji zagrożenia męskości mężczyźni wyrażać mogą rozbawienie seksistowskimi i homofobicznymi żartami, aby potwierdzić swoją męskość.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, zwrócono uwagę na komplementarność teorii normatywnej męskości i teorii niepewnej męskości. Celem prezentowanej badania było przyjrzenie się wpływowi zagrożenia męskości oraz przywiązania do norm męskości na wyrażaną homofobię. Założono, że mężczyźni o wysokiej i niskiej normatywnej męskości będą różnić się w zakresie reakcji na zagrożenie męskości pod względem wyrażanej homofobii. Zmienną zależną w badaniu było uprzedzenie wobec osób homoseksualnych. Jak wynika z innych badań, zagrożenie męskości ogólnie powoduje wzrost postaw homofobicznych w stosunku do gejów. Wpływ zagrożenia męskości na homofobię wobec lesbijek pozostaje nieznaną, dlatego też postanowiono włączyć aspekt homofobii wobec lesbijek do niniejszego badania.

Teoria niepewnej męskości (Vandello i in., 2008) przewiduje, że zagrożenie męskości spowoduje wzrost postaw homofobicznych, co będzie miało na celu kompensację zagrożenia i odbudowanie obrazu siebie jako mężczyzny. Nie bierze ona jednak pod uwagę heterogeniczności postaw mężczyzn w stosunku do samych norm męskości, które mieliby łamać, co zaś opisuje teoria niepewnej męskości. Tym samym literatura przedstawiona w niniejszym wprowadzeniu pozwala wysunąć hipotezę, że największą homofobią cechują się mężczyźni o wysokiej normatywnej męskości w sytuacji zagrożenia męskości, a najmniejszą homofobię przejawiają mężczyźni o niskiej normatywnej męskości, których męskość jest niezagrożona. Badanie przeprowadzone zostało w modelu eksperymentalnym. Zmiennymi zależnymi były homofobia wobec gejów i homofobia wobec lesbijek, a zmiennymi niezależnymi zagrożenie męskości i normatywna męskość.

METODY

Uczestnicy

Prezentowane badanie obejmuje 96 mężczyzn – 41 należących do grupy kontrolnej i 55 do grupy eksperymentalnej. Liczby te nie uwzględniają wykluczonych z analizy przypadków, czyli takich, gdzie czas wypełnienia ankiety wyniósł mniej

niż 240 sekund. Na takiej podstawie zostały wykluczone 3 osoby (1 w grupie kontrolnej i 2 w grupie eksperymentalnej). Osoby badane rekrutowano metodą kuli śnieżkowej. Badanie zostało przeprowadzone wśród mężczyzn w wieku od 18 do 30 lat ($M=21,89$; $SD=2,73$). Uczestniczyło w nim 5 osób z wykształceniem podstawowym (5,21%), 2 z wykształceniem zawodowym (2,08%), 66 z wykształceniem średnim (68,75%) oraz 23 z wykształceniem wyższym (23,96%). Nie kontrolowano orientacji seksualnej osób badanych.

Narzędzia

Kwestionariusz Normatywnej Męskości

W celu zoperacjonalizowania zmiennej normatywnej męskości w badaniu został użyty Kwestionariusz Normatywnej Męskości (KNM), będący polskim tłumaczeniem ang. *Male Role Norm Inventory Revised* – MRNI-R (Levant i in., 2010; w niepublikowanym opracowaniu Katarzyny Serafińskiej i Bogusławy Błoch). Kwestionariusz zawiera łącznie 53 twierdzenia rozłożone na 7 podskalach – Unikanie kobiecości (8 pozycji), Negatywne nastawienie wobec mniejszości seksualnych (10 pozycji), Samodzielność (7 pozycji), Agresja (7 pozycji), Dominacja (7 pozycji), Seksualność nierelacyjna (6 pozycji) oraz Restrykcyjna emocjonalność (8 pozycji). Do każdego twierdzenia należy ustosunkować się na 7-punktowej skali Likerta (od „Zdecydowanie się nie zgadzam” do „Zdecydowanie się zgadzam”). Wyższe wyniki oznaczają silniejsze poparcie dla tradycyjnych wzorców męskości.

Należy jednak zastrzec, że w badaniu brano pod uwagę łączną punktację ze wszystkich podskal, bez uwzględnienia wyników w podskali Nastawienie wobec mniejszości seksualnych. Było to umotywowane dwiema kwestiami. Po pierwsze w naszym badaniu homofobia, będąca częścią wspomnianej podskali, jest już mierzona inną metodą. Jeśli podskala zostałaby zachowana, doszłoby do korelacji dwóch tych samych zjawisk. Po drugie twierdzenia z tej skali mogłyby zaktywizować u osób badanych uprzedzenia względem osób homoseksualnych i tym samym wpłynąć na ostateczne pomiary. Korzystając z danych zebranych w ramach niniejszego badania sprawdzono rzetelność tak skomponowanego Kwestionariusza Normatywnej Męskości, mierzoną współczynnikiem alfa Cronbacha. Wskazuje on na bardzo dobrą rzetelność metody ($\alpha=0,97$).

Pomiar homofobii

Pomiar homofobii odbywał się poprzez ocenę przez osobę badaną serii 10 zdjęć przedstawiających osoby homoseksualne (5 przedstawiało mężczyzn, a 5 kobiety). Celem ukrycia przedmiotu pomiaru przed osobą badaną, w zbiorze obrazków znajdowało się też 20 zdjęć neutralnych. Osoba badana miała za zadanie ustosunkować się do twierdzenia „Takie widoki w przestrzeni publicznej są normalne” na skali 6-stopniowej (od „Zdecydowanie się nie zgadzam” do „Zdecydowanie się zgadzam”). Wyniki uzyskano poprzez odwrócenie punktacji każdej pozycji testowej (aby wyższy wynik wskazywał na homofobię) i zsumowanie ocen zdjęć z męskimi bodźcami homoseksualnymi (miara homofobii wobec gejów) i osobno z żeńskimi bodźcami homoseksualnymi (miara homofobii wobec lesbijek). Osobie badanej wyświetlała się również informacja „Przez przestrzeń publiczną, oprócz

tego jak ludzie zachowują się w miejscach publicznych, rozumiemy również m.in. reklamy i billboardy”.

Walidacja metody

Zdjęcia do pomiaru homofobii zostały dobrane z użyciem metody sędziów kompetentnych. W I badaniu walidacyjnym wzięło udział 12 sędziów kompetentnych w osobie heteroseksualnych mężczyzn. Badanie składało się z czterech pytań:

- O neutralność zdjęć neutralnych („Czy ten obrazek jest neutralny?”);
- O czytelność zdjęć z bodźcami homoseksualnymi („Na ile czytelne jest, że osoby na obrazku są homoseksualne?”);
- O trafność zdjęć z bodźcami homoseksualnymi („Czy ten obrazek może znaleźć się w teście mierzącym homofobię?”);
- Uszeregowanie propozycji treści pozycji testowej od najlepszej do najgorszej („Mając na względzie cel pomiaru, uszereguj podane niżej propozycje w kolejności od najlepszej do najgorszej”).

Wszystkie spośród 20 zaproponowanych zdjęć neutralnych otrzymało średnią ocenę powyżej 4 (raczej neutralne). Z tego powodu wszystkie włączono do pomiaru.

Dla zdjęć z bodźcami homoseksualnymi policzono współczynnik trafności treściowej CVR (Lawshe, 1975). Za kryterium dobroci bodźca przyjęto wartość CVR większą niż 0,667 (Ayre & Scally, 2014). Kryterium spełniło 6 z 24 zdjęć przedstawiających homoseksualnych mężczyzn oraz 1 z 18 zdjęć przedstawiających homoseksualne kobiety. Ocena czytelności dla bodźców męskich również wskazywała na możliwość ich użycia. Spośród bodźców męskich wykluczono zdjęcie, na którym jeden z mężczyzn miał widoczny tatuaż, ponieważ mogło to aktywizować dodatkowe negatywne skojarzenia i zaburzyć pomiar.

Twierdzenie, do którego ustosunkować miała się osoba badana („Takie widoki w przestrzeni publicznej są normalne.”), zostało wybrane spośród 4 propozycji na podstawie średniej oceny ($M=3$; $SD=1,13$). Oceny przyznawano na podstawie miejsca w rankingu – propozycja uznana przez sędziego kompetentnego za najlepszą otrzymywała 4 punkty, a każda kolejna o 1 punkt mniej.

Niewielka liczba trafnych bodźców z homoseksualnymi kobietami wymusiła powtórzenie badania z większą liczbą bardziej różnorodnych propozycji. Rolę sędziów kompetentnych ponownie przyjęło 12 heteroseksualnych mężczyzn. Odpowiadali na oni na pytania analogiczne to pytań 2. i 3. z pierwszego badania (o czytelność i trafność). Wartość progową CVR=0,667 (Ayre & Scally, 2014) przekroczyło 5 z 30 zdjęć. Ocena czytelności tych bodźców również wskazywała, że homoseksualność osób na zdjęciu jest dla sędziów kompetentnych wyraźna. W kontraście do zdjęć przedstawiających homoseksualnych mężczyzn, wszystkie bodźce kobiece ocenione przez sędziów kompetentnych jako trafne przedstawiają całujące się kobiety.

Późniejsza analiza rzetelności z użyciem danych zebranych w eksperymencie wykazała, że rzetelność mierzona współczynnikiem alfa Cronbacha dla skali ho-

mofobii wobec gejów i lesbijek wyniosła $\alpha=0,96$ w każdej ze skal z osobna. Odrzucenie żadnego z bodźców nie spowodowałoby wzrostu wartości współczynnika.

PROCEDURA

Badanie zostało przeprowadzone przez Internet, z wykorzystaniem platformy Microsoft Forms. Wytypowane osoby otrzymały pojedynczy link losowo przekierowujący do kwestionariusza dla grupy kontrolnej lub eksperymentalnej (Ferguson, 2016). Dane były zbierane od stycznia do marca 2022 roku. Czas przeznaczony na wypełnienie nie był odgórnie narzucony, natomiast udzielenie wszystkich odpowiedzi zajmowało badanym średnio 16,1 minut. Cel badania został zamaskowany w ten sposób, by osoby badane uważały, że badane jest „męskie spojrzenie na przestrzeń publiczną”. W pierwszej części badania mężczyźni uzupełniali dane metrykalne, a następnie przechodzili do Kwestionariusza Normatywnej Męskości, którego nazwę zmieniono na Kwestionariusz Męskości, po to, aby badani sądzili, że mierzy on po prostu ich męskość. Po zakończeniu tej części w grupie eksperymentalnej pojawiał się komunikat o treści „Twoja męskość jest: znacznie poniżej przeciętnej”, co stanowiło główny element manipulacji i miało zagrozić męskość badanych. Manipulacja była odkłamywana po zakończeniu badania. W grupie kontrolnej komunikat brzmiał „Test wypełniony prawidłowo” i żadna informacja zwrotna o wynikach kwestionariusza nie była przekazywana. W kolejnej części badania wszyscy byli proszeni o ocenę serii 30 zdjęć, z których 10 przedstawiało osoby homoseksualne (5 kobiet i 5 mężczyzn), a 20 było neutralnych.

WYNIKI

Do analizy statystycznej wykorzystano język programowania statystycznego R (R Core Team, 2022) i jego pakiety, ze szczególnym uwzględnieniem *tidyverse* (Wickham i in., 2019), *rstatix* (Kassambara, 2021), *emmeans* (Lenth, 2022), *modelbased* (Makowski i in., 2020) i *jedrusiakr* (Jędrusiak, 2022).

Statystyki opisowe

Dane podzielono na grupy na podstawie normatywnej męskości (wysoka i niska) i faktu wystąpienia manipulacji (zagrożenie męskości lub jego brak). Podziału próby na grupy o wysokiej i niskiej normatywnej męskości dokonano na podstawie mediany ($Me=96,5$). W grupie kontrolnej (brak zagrożenia męskości) znalazło się 26 osób o niskiej normatywnej męskości i 15 osób o wysokiej normatywnej męskości. Dla grupy eksperymentalnej (zagrożenie męskości) licznosci te wyniosły odpowiednio 22 i 33 osoby. Test χ^2 wykazał nierównoliczność grup ($\chi^2(1, N=96)=4,26; p=0,04$). Statystyki opisowe zmiennych w podziale na grupy przedstawiono w tabelach 1. i 2. Dodatkowo średnie wartości homofobii w grupach przedstawia rysunek 1.

Tabela 1

Statystyki opisowe zmiennych w grupie kontrolnej (brak zagrożenia męskości) w grupach o niskiej normatywnej męskości (N=26) i wysokiej normatywnej męskości (N=15)

Grupa	Zmienna	M	SD	A	K
Niska normatywna męskość	Homofobia wobec gejów	9,35	4,49	1,18	1,89
	Homofobia wobec lesbijek	9,62	4,95	1,74	4,93
	Normatywna męskość	70,81	16,37	-0,38	-0,94
Wysoka normatywna męskość	Homofobia wobec gejów	16,53	7,42	0,48	-0,63
	Homofobia wobec lesbijek	17,27	6,86	0,06	-0,75
	Normatywna męskość	131,13	33,22	1,26	0,96

Źródło: opracowanie własne. Adnotacja. A – skośność, K – kurtoza.

Tabela 2

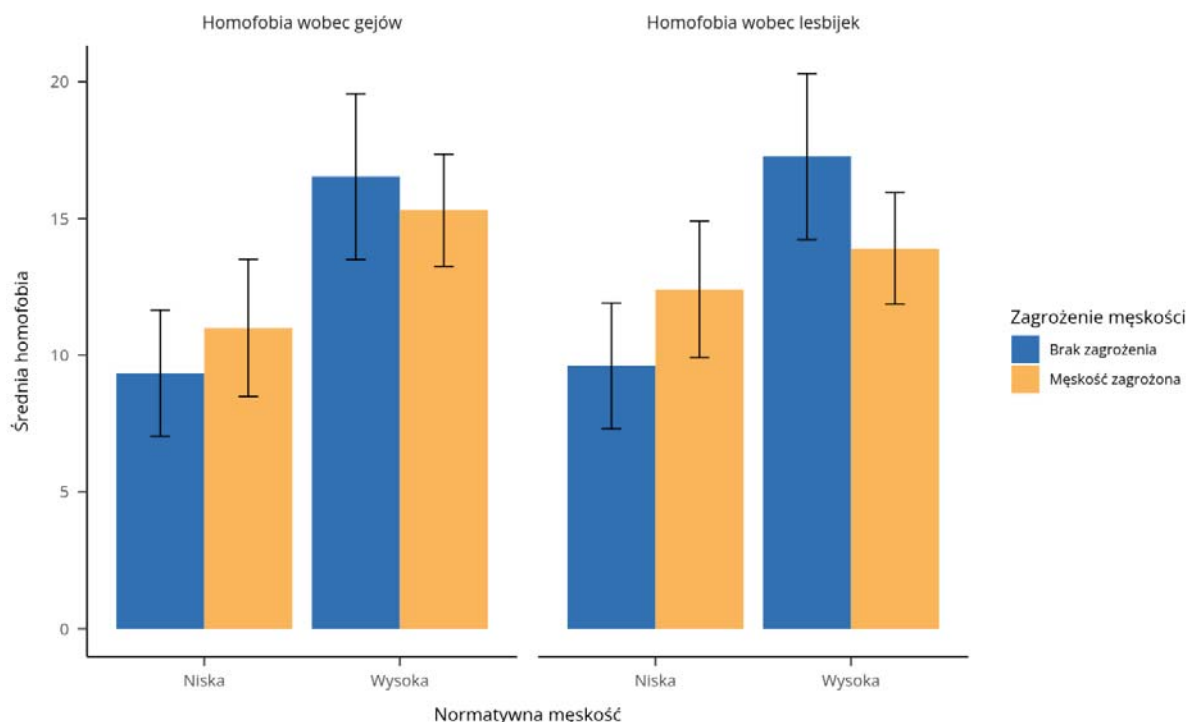
Statystyki opisowe zmiennych w grupie eksperymentalnej (zagrożenie męskości) w grupach o niskiej normatywnej męskości (N=22) i wysokiej normatywnej męskości (N=33)

Grupa	Zmienna	M	SD	A	K
Niska normatywna męskość	Homofobia wobec gejów	11,00	5,26	0,43	-1,19
	Homofobia wobec lesbijek	12,41	6,54	0,94	0,84
	Normatywna męskość	69,73	13,00	-0,48	-0,40
Wysoka normatywna męskość	Homofobia wobec gejów	15,30	6,55	0,81	-0,21
	Homofobia wobec lesbijek	13,91	5,71	0,66	-0,30
	Normatywna męskość	145,42	33,71	0,71	-0,63

Źródło: opracowanie własne. Adnotacja. A – skośność, K – kurtoza.

Rysunek 1

Wykres średnich wartości homofobii w grupach z zaznaczonym przedziałem ufności 95%

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wariancji

Celem sprawdzenia wpływu zagrożenia męskości i normatywnej męskości na homofobię dokonano dwóch analiz wariancji – osobno dla homofobii wobec gejów i lesbijek.

Homofobia wobec gejów

Analiza wariancji homofobii wobec gejów wykazała istnienie istotnego wpływu normatywnej męskości na homofobię ($F(1,92)=19,7$; $p < 0,001$). Jednocześnie nieistotny okazał się wpływ zagrożenia męskości ($F(1,92)=1,73$; $p=0,19$) oraz efekt interakcji ($F(1,92)=1,31$; $p=0,26$). Model wyjaśnia $R^2=19,8\%$ wariancji homofobii wobec gejów. Wyniki analizy prezentuje rysunek 2.

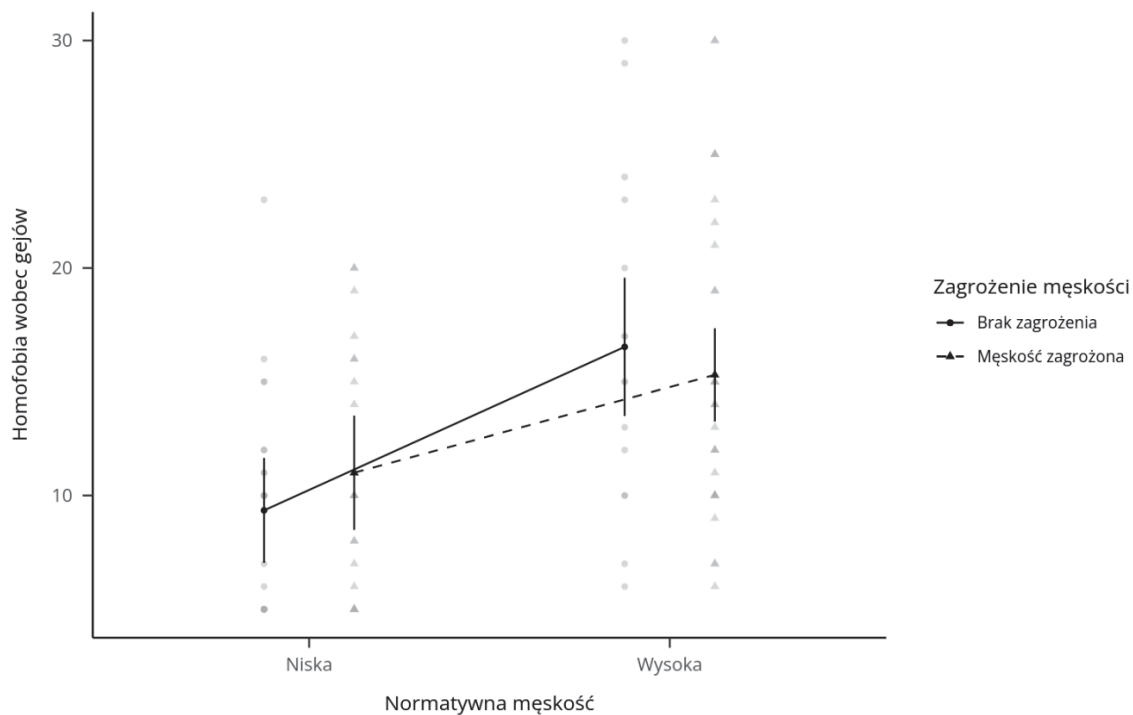
Ze względu na załamanie niektórych założeń analizy wariancji w części grup, obliczenia powtórzono z wykorzystaniem odpornej analizy wariancji (Wang i in., 2022). Wyniki okazały się zbieżne z wcześniej uzyskanymi. Istotny okazał się wpływ normatywnej męskości ($F(1,92)=10,81$; $p < 0,001$), zaś nieistotne okazały się efekty zagrożenia męskości ($F(1,92)=2,18$; $p=0,13$) oraz interakcji ($F(1,92)=1,12$; $p=0,28$).

Homofobia wobec lesbijek

Analiza wariancji homofobii wobec lesbijek wykazała istnienie istotnego wpływu normatywnej męskości ($F(1,92)=10,81$; $p=0,001$) oraz efektu interakcji ($F(1,92)=5,99$; $p=0,016$). Efekt główny zagrożenia męskości okazał się nieistotny statystycznie ($F(1,92)=0,54$; $p=0,47$). Model wyjaśnia $R^2=15,9\%$ wariancji homofobii wobec lesbijek. Wyniki przedstawia rysunek 3.

Rysunek 2

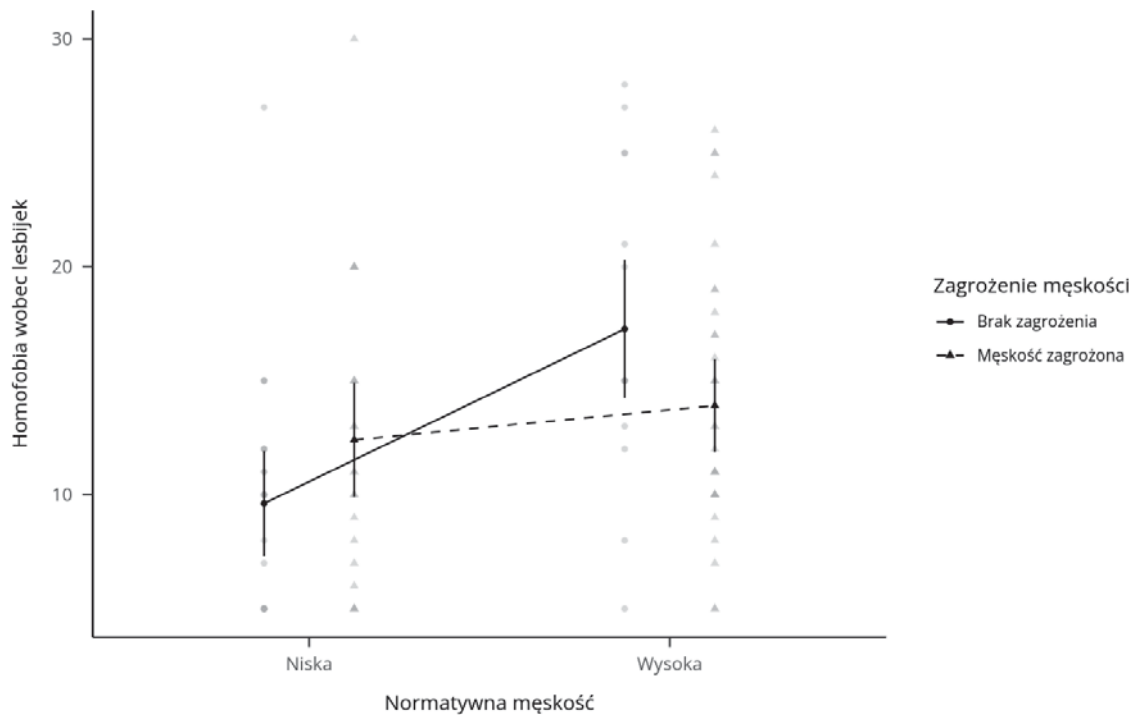
Homofobia wobec gejów w zależności od zagrożenia męskości i normatywnej męskości

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 3

Homofobia wobec lesbijek w zależności od zagrożenia męskości i normatywnej męskości

Źródło: opracowanie własne.

Celem zgłębienia efektu interakcji przeprowadzono testy *post hoc* z poprawką Bonferroniego. By zredukować potencjalny wpływ nierównoliczności grup na wyniki testów, wykorzystano estymowane średnie brzegowe (Lenth, 2022). Wyniki analizy prezentuje tabela 3.

Tabela 3

Różnice w homofobii wobec lesbijek; wyniki testu Bonferroniego na estymowanych średnich krańcowych

Zmienna 1	Zmienna 2	ΔM	$t(92)$	p
gr. eksp., niska NM	gr. eksp., wysoka NM	-1.5	-0.92	0,793
gr. eksp., niska NM	gr. kont., wysoka NM	-4.86	-2.45	0,074
gr. kont., niska NM	gr. eksp., niska NM	-2.79	-1.63	0,366
gr. kont., niska NM	gr. eksp., wysoka NM	-4.29	-2.77	0,034
gr. kont., niska NM	gr. kont., wysoka NM	-7.65	-3.99	0,001
gr. kont., wysoka NM	gr. eksp., wysoka NM	3.36	1.82	0,269

Źródło: opracowanie własne. *Adnotacja.* Wartości p poniżej 0,05 oznaczono pogrubieniem; ΔM – różnica między średnimi wyrażona jako wynik odejmowania wartości zmiennej 2. od zmiennej 1.; gr. eksp. i kont. – grupa eksperymentalna (zagrożenie męskości) i kontrolna (brak zagrożenia); NM – normatywna męskość.

Dodatkowo wykonano analizę efektów prostych. Wykazała ona, że u mężczyzn, których męskość pozostała niezagrożona, normatywna męskość pozwalała przewidzieć homofobię ($F(1,92)=15,94; p < 0,001$) – osoby z grupy o wysokiej normatywnej męskości cechowały się wyższą homofobią, niż osoby o niskiej normatywnej męskości ($\Delta M=7,65$). W obliczu zagrożenia męskości efekt ten jednak zanikał ($F(1,92)=0,85; p=0,36$). Mężczyźni, którzy otrzymali informację zagrażającą, wykazywali taką samą homofobią niezależnie od swojego poziomu normatywnej męskości. Samo zagrożenie męskości nie pozwoliło zróżnicować pod względem homofobii osób w obrębie grupy o niskiej normatywnej męskości ($F(1,92)=2,66; p=0,11$), ani w obrębie grupy o wysokiej normatywnej męskości ($F(1,92)=3,33; p=0,07$), choć wartość prawdopodobieństwa w drugim przypadku jest bliska wartości odcięcia.

Ze względu na załamanie niektórych założeń analizy wariancji w części grup, obliczenia powtórzono z wykorzystaniem odpornej analizy wariancji (Wang i in., 2022). Wyniki okazały się zbieżne z wcześniej uzyskanymi. Istotny okazał

się wpływ normatywnej męskości ($F(1,92)=11,65; p < 0,001$) oraz efekt interakcji ($F(1,92)=6,05; p=0,012$). Efekt główny zagrożenia męskości okazał się nieistotny statystycznie ($F(1,92)=1,65; p=0,19$).

DYSKUSJA

Badanie dotyczyło związku między homofobią a własnym poczuciem męskości osób badanych, które było zagrożone w ramach procedury eksperymentalnej. Teoria niepewnej męskości przewidywała wzrost postaw homofobicznych w stanie zagrożenia męskości, ale nie bierze pod uwagę przywiązania osoby badanej do norm męskości. W tym badaniu wzięto to pod uwagę poprzez pomiar normatywnej męskości. Postawiona hipoteza zakładała, że najwyższą homofobią odznaczają się mężczyźni o wysokiej normatywnej męskości, których męskość jest zagrożona, zaś najniższą wykazują mężczyźni o niskiej normatywnej męskości, których męskość nie była zagrożona.

Wyniki uzyskane w badaniu okazały się sprzeczne z postawioną hipotezą, która zakładała, że zagrożenie męskości wpłynie na wzrost postaw homofobicznych. Okazało się, że zagrożenie męskości nie miało wpływu na homofobię wobec gejów, która zależała wyłącznie od poziomu normatywnej męskości tj. im wyższy poziom normatywnej męskości, tym wyższa homofobia. Co ciekawe jednak, zagrożenie męskości miało wpływ na homofobię wobec lesbijek. Kierunek tej zależności jest jednak odmienny niż początkowo zakładała hipoteza. Zagrożenie męskości zniwelowało wpływ normatywnej męskości na homofobię wobec lesbijek, co można interpretować jako wycofanie homofobii, choć replikacja na większej próbie jest konieczna.

Mimo tego, że uzyskane wyniki okazały się sprzeczne z pierwotnie postawioną hipotezą, istnieją naukowe podstawy do wyjaśnienia tych, które uzyskano. Zgodnie z teorią niepewnej męskości (Vandello i in., 2008), na której oparto hipotezę, w obliczu zagrożonej męskości mężczyźni poszukują sposobów na kompensację. Akceptacja obrazków przedstawiających całujące się kobiety mogła więc kompensować zagrożenie poczucia męskości bardziej niż ich odrzucanie. Mówiąc wprost, mniej homofobiczna ocena tych obrazków może być związana z faktem, że oglądanie dwóch całujących się kobiet uznawane jest za „męskie”. Badania sędziów kompetentnych doprowadziły do zdjęć o określonych cechach. Okazało się, że bodźce przedstawiające pary lesbijek – w kontraście do tych przedstawiających pary gejów – muszą być bardziej dosadne, wprost, przedstawiać sytuację jasną interpretacyjnie, jaką jest pocałunek. Zagrożenie męskości również jako takie wpływa na wzrost seksizmu, co może wskazywać na odbiór przez badanych mężczyzn całujących się kobiet jako obiektów seksualnych. Dodatkową podstawą do wysnucia takich wniosków jest raport z serwisu z pornografią Pornhub, z którego wynika, że filmy z udziałem dwóch kobiet są ósmą najczęściej oglądaną kategorią przez mężczyzn (Pornhub, 2021). Ted Palys (1986) wskazuje także, że około 10% pornografii dla heteroseksualnych mężczyzn zawiera sceny lesbijskie, choć nowsze dane zdają się wskazywać na większe odsetki. Warto wspomnieć również o tym, że każda z kobiet przedstawionych na obrazkach była konwencjonalnie

atrakcyjna, w żaden sposób nieodbiegająca od stereotypu młodej, atrakcyjnej kobiety, co również mogło się przyczynić do akceptacji czy seksualizacji przez osoby badane.

Postawienie identycznej hipotezy dla homofobii wobec gejów i lesbijek wynikało w niniejszym badaniu również z faktu, że nie udało się dotrzeć do badań nad homofobią wobec lesbijek w zagrożeniu męskości. Wiadomo jednak, że ogólnie są one oceniane lepiej niż geje (Vieira de Figueiredo & Pereira, 2021). Sytuacja ta ulega zmianie, gdy lesbijki są poddawane ocenie w towarzystwie gejów – badania pokazują, że są wtedy oceniane gorzej (Herek, 1986). Taka sytuacja miała miejsce w niniejszym badaniu, a pomimo tego zaobserwowano efekt wycofania się homofobii wobec lesbijek.

Wyniki przedstawiają się jednak zupełnie inaczej, jeśli chodzi o ocenę obrazków gejowskich. Okazało się, że ich ocena nie jest zależna od zagrożenia męskości. Na samym początku warto zaznaczyć, że badania, na których opieraliśmy się, wyprowadzając hipotezę i które pokazywały, że wzrost homofobii w stosunku do gejów w sytuacji zagrożenia męskości jest formą kompensacji, pochodzą głównie z ubiegłego stulecia, co może świadczyć o tym, że nie są już w pełni aktualne. Obserwując dynamicznie zmieniające się społeczeństwo i stale poszerzającą się nie tylko widoczność osób homoseksualnych, ale także rosnącą świadomość społeczeństwa, można by wysnuć hipotezę, że zreplikowanie tych badań współcześnie dałoby inne wyniki. Nie dotarliśmy jednak do nowszych badań, które mogłyby tę kwestię zweryfikować i uaktualnić.

Naszym głównym wyjaśnieniem braku wpływu zagrożenia męskości na homofobię wobec gejów jest fakt, że mężczyźni, ludzie ogólnie mają silniej utrwaloną postawę wobec gejów niż wobec lesbijek. Tematyka społeczności LGBTQ+ jest obecna w mediach i w przestrzeni publicznej. Sam temat gejów obecny jest w kulturze dłużej i szerzej. Jest również bardziej kontrowersyjny i bardziej bezpośrednio związany z męskością, co może aktywować zjawisko homohisterii, czyli lęku mężczyzny przed uznaniem go za geja (Anderson, 2009). Współczesne społeczeństwo zmusza poniekąd, nakłania do ustosunkowania się wobec tej kwestii, co może wpływać na trwalszą postawę, mniej podatną na manipulację. Sama manipulacja jednak zdaje się być w pewien sposób skuteczna, ponieważ wywołała istotną różnicę w przypadku homofobii wobec lesbijek.

Ostatnią kwestią, o której warto wspomnieć, jest to, że badanie sędziów kompetentnych pokazało, że obrazki przedstawiające dwóch mężczyzn były zinterpretowane jako gejowskie przy mniejszym poziomie fizycznej bliskości (np. trzymanie się za ręce) niż w przypadku obrazków lesbijskich (konieczne było całowanie się). W związku z tym, bodźce gejowskie można uznać za „słabsze”. Tym samym być może wzbudzały w zbyt małym stopniu postawy homofobiczne.

Do wyżej opisanej interpretacji warto podejść z ostrożnością, ponieważ nie dotarliśmy do badań, które by ją potwierdzały.

Zauważyć należy pewne ograniczenia naszego badania. Jednym z nich jest wielkość grupy osób badanych (w badaniu uczestniczyło tylko 96 mężczyzn) oraz jej jednorodność – osoby badane w znacznej części miały wykształcenie średnie lub wyższe, zaś liczba mężczyzn z wykształceniem podstawowym i zawodowym

była bardzo niska. Zwrócić uwagę należy również na nierównoliczność poszczególnych grup, szczególnie mężczyzn z wysoką normatywną męskością, która w grupie kontrolnej wyniosła 15 osób, a w grupie eksperymentalnej aż 33 osoby, czyli ponad 2 razy więcej.

Za istotną wadę naszego badania uznać należy brak weryfikacji właściwości psychometrycznych metody badania homofobii. Co więcej, w naszym badaniu użyliśmy Kwestionariusza Normatywnej męskości do określenia poziomu normatywnej męskości badanych mężczyzn, jednak kwestionariusz ten jest nieopublikowanym tłumaczeniem MRNI-R, a nie jego adaptacją, co oznacza, że właściwości psychometryczne tego kwestionariusza także nie są znane. Nie została sprawdzona skuteczność manipulacji zagrożenia męskości, ale pomimo tego wyniki dla homofobii wobec lesbijek sugerują, że manipulacja zadziałała oraz istnieją podstawy naukowe do tego, żeby ją zastosować, ponieważ podobne manipulacje okazały się skuteczne w innych badaniach (np. O'Connor i in., 2017).

Za ograniczenie naszego badania uznać można również wspomnianą już różnicę w poziomie bliskości par przedstawionych na bodźcach – na każdym zdjęciu przedstawiającym pary lesbijskie kobiety całują się, a na zdjęciach przedstawiających pary gejowskie pocałunki są rzadsze i jeżeli już występują, są subtelniejsze tj. pocałunek w policzek lub czoło, a nie w usta. Zauważyć można też brak różnorodności pod względem wyglądu kobiet, które znajdują się na bodźcach lesbijskich – każda z nich jest młoda i konwencjonalnie atrakcyjna, co przyczyniać się może do zwiększenia nasilenia seksualizacji.

Dalsze badania są konieczne. Na podstawie naszego eksperymentu zauważamy potrzebę weryfikacji wyników w kilku innych wariantach badania. Po pierwsze inne mogą być bodźce użyte do pomiaru homofobii, tzn. bodźce te powinny być bardziej zbliżone do siebie, jeśli chodzi o poziom bliskości par na nich przedstawionych. Co więcej, chcąc odizolować postawę wobec osób homoseksualnych od postaw względem politycznego problemu równouprawnienia takich osób, wybierając zdjęcia do pomiaru homofobii, uwagę zwracaliśmy na brak widocznych symboli politycznych oraz tych związanych z ruchem LGBTQ+, zatem replikując nasze badanie, można nie wykluczać tego rodzaju bodźców. Po drugie wnioski można zweryfikować starszej grupie wiekowej – nasza grupa badawcza składała się wyłącznie z mężczyzn w przedziale wiekowym od 18 do 30 lat. Szczególnie istotną kwestią podczas rozważania zagadnienia zagrożenia poczucia męskości jest niepewna męskość, dlatego zastanowić można się nad przeprowadzeniem badania, w którym sprawdzona będzie relacja między normatywną męskością, a niepewną męskością mierzoną kwestionariuszem (Vandello i in., 2008). Kwestionariusz niepewnej męskości nie ma obecnie polskiego tłumaczenia.

Wnioski wyciągnięte z uzyskanych przez nas wyników sugerują, że w przyszłych badaniach należałoby skupić się na badaniu wpływu normatywnej męskości i zagrożenia męskości na homofobię wobec lesbijek. Zatem można się zastanowić nad przeprowadzeniem badania wyłącznie z bodźcami lesbijskimi, ponieważ istnieje możliwość, że zestawienie ich w badaniu z bodźcami gejowskimi mogło wpłynąć na ich ocenę, gdyż lesbijki zdają się być oceniane gorzej, jeśli oceniane są razem z gejami (Herek, 1986). W przyszłych badaniach należy także zwrócić uwa-

gę na zróżnicowanie w wyglądzie kobiet przedstawionych na zdjęciach, tak, aby nie przedstawiały one jedynie młodych i konwencjonalnie atrakcyjnych kobiet.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Anderson, E. (2009). *Inclusive masculinity: the changing nature of masculinities*. Routledge.
- [2] Ayre, C., & Scally, A. J. (2014). Critical Values for Lawshe's Content Validity Ratio: Revisiting the Original Methods of Calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86. <https://doi.org/10.1177/0748175613513808>
- [3] Dahl, J., Vescio, T., & Weaver, K. (2015). How threats to masculinity sequentially cause public discomfort, anger and ideological dominance over women. *Social Psychology*, 46(4), 242-254. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000248>
- [4] Fergusson, A. (2016). *Designing online experiments using Google forms+ random redirect tool*. <https://teaching.statistics-is-awesome.org/designing-online-experiments-using-google-forms-random-redirect-tool>
- [5] Glick, P., Gangl, C., Gibb, S., Klumpner, S., & Weinberg, E. (2007). Defensive Reactions to Masculinity Threat: More Negative Affect Toward Effeminate (but not Masculine) Gay Men. *Sex Roles*, 57(1-2), 55-59. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9195-3>
- [6] Heesacker, M., & Snowden, S. J. (2013). Pay no attention to that man behind the curtain: The challenges, causes, and consequences of precarious manhood. *Psychology of Men Masculinity*, 14(2), 121-124. <https://doi.org/10.1037/a0031369>
- [7] Herek, G. M. (1986). On Heterosexual Masculinity: Some Psychical Consequences of the Social Construction of Gender and Sexuality. *American Behavioral Scientist*, 29(5), 563-577. <https://doi.org/10.1177/000276486029005005>
- [8] Jędrusiak, J. (2022). *jedrusiakr: Utilities for Statistics in Psychology*. <https://github.com/jakub-jedrusiak/jedrusiakr>
- [9] Kassambara, A. (2021). *rRstatix: Pipe-Friendly Framework for Basic Statistical Tests*. <https://CRAN.R-project.org/package=rstatix>
- [10] Lawshe, C. H. (1975). A Quantitative Approach to Content Validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>
- [11] Lenth, R. V. (2022). *emmeans: Estimated Marginal Means, aka Least-Squares Means*. <https://CRAN.R-project.org/package=emmeans>
- [12] Levant, R. F., Rankin, T. J., Williams, C. M., Hasan, N. T., & Smalley, K. B. (2010). Evaluation of the factor structure and construct validity of scores on the Male Role Norms Inventory Revised (MRNI-R). *Psychology of Men Masculinity*, 11(1), 25-37. <https://doi.org/10.1037/a0017637>
- [13] Levant, R. F. (1996). The new psychology of men. *Professional Psychology: Research and Practice*, 27(3), 259-265. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.27.3.259>
- [14] Levant, R., Hirsch, L., Celentano, E., & Cozza, T. (1992). The male role: An investigation of contemporary norms. *Journal of Mental Health Counseling*, 14, 325-337. https://www.researchgate.net/publication/232418006_The_male_role_An_investigation_of_contemporary_norms/citations
- [15] Makowski, D., Ben-Shachar, M. S., Patil, I., & Lüdtke, D. (2020). *Estimation of Model-Based Predictions, Contrasts and Means*. <https://github.com/easystats/modelbased>
- [16] O'Connor, E. C., Ford, T. E., & Banos, N. C. (2017). Restoring Threatened Masculinity: The Appeal of Sexist and Anti-Gay Humor. *Sex Roles*, 77(9-10), 567-580. <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0761-z>
- [17] Palys, T. S. (1986). Testing the common wisdom: The social content of video pornography. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 27(1), 22-35. <https://doi.org/10.1037/h0079859>
- [18] Pleck, J. H. (1981). *The myth of masculinity*. MIT Press.
- [19] Pornhub. (2021). *2021 Year in Review*. <https://www.pornhub.com/insights/yir-2021>
- [20] R Core Team. (2022). *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. R Foundation for Statistical Computing. <https://www.R-project.org/>
- [21] Shen, F., & Ernst, J. M. (2003). Threatening Masculinity and Its Effects on Antigay Attitudes and Behaviors. *John Wesley Powell Student Research Conference*, 18. <https://digitalcommons.iwu.edu/jw-prc/2003/posters/18/>

- [22] Theodore, P. S., & Basow, S. A. (2000). Heterosexual Masculinity and Homophobia. *Journal of Homosexuality*, 40(2), 31-48. https://doi.org/10.1300/J082v40n02_03
- [23] Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M., & Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1325-1339. <https://doi.org/10.1037/a0012453>
- [24] Vieira de Figueiredo, C., & Pereira, C. R. (2021). The effect of gender and male distinctiveness threat on prejudice against homosexuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 121(6), 1241-1257. <https://doi.org/10.1037/pspi0000269>
- [25] Wang, J., Zamar, R., Marazzi, A., Yohai, V., Salibian-Barrera, M., Maronna, R., ... Konis, K. (2022). *robust: Port of the S+ „Robust Library”*. <https://CRAN.R-project.org/package=robust>
- [26] Wickham, H., Averick, M., Bryan, J., Chang, W., McGowan, L. D., François, R., ... Yutani, H. (2019). Welcome to the tidyverse. *Journal of Open Source Software*, 4(43), 1686. <https://doi.org/10.21105/joss.01686>